

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 27 czerwca 2017 r.

Pozycja 115

POSTANOWIENIE z dnia 30 listopada 2016 r. Sygn. akt Ts 197/16

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Biernat,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej Sp. z o.o. z siedzibą w T. w sprawie zgodności:

- 1) art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.),
- 2) art. 405 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.),
- 3) art. 406 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r. poz. 101, ze zm.) z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1, art. 176 i art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 13 września 2016 r. (data nadania) Sp. z o.o. z siedzibą w T. (dalej: skarżąca) zakwestionowała zgodność z art. 45 ust. 1 oraz art. 77 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1, art. 176 i art. 78 Konstytucji: po pierwsze, art. 394¹ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U.2014.101, ze zm.; dalej: kpc) w zakresie, w jakim przepis ten „nie przewiduje zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w sprawach, w których nie przysługuje skarga kasacyjna”; po drugie, art. 405 kpc w zakresie, w jakim przewiduje on, że „postanowienie sądu wyższej instancji o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania jest postanowieniem sądu drugiej instancji, od którego w sprawach, w których nie przysługuje skarga kasacyjna, nie przysługuje zażalenie”; po trzecie, art. 406 kpc w zakresie, w jakim norma z niego wynikająca „nie pozwala (...) na stosowanie przepisu art. 394 kpc wobec postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania”.

Skarga konstytucyjna została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego. Skarżąca złożyła skargę o wznowienie postępowania zakończonego wyrokiem Sądu Okręgowego w K. (dalej: Sąd Okręgowy w K.) z kwietnia 2013 r., którą Sąd Okręgowy w K. odrzucił po-

stanowieniem z lutego 2016 r. Skarżąca wniosła zażalenie na to postanowienie. Sąd Okręgowy w K. postanowieniem z kwietnia 2016 r. odrzucił zażalenie skarżącej na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania. Postanowienie z kwietnia 2016 r. zostało doręczone skarżącej 16 maja 2016 r.

Skarżąca 3 czerwca 2016 r. złożyła do Sądu Rejonowego w T. wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi konstytucyjnej. Postanowieniem z czerwca 2016 r. Referendarz Sądowy w Sądzie Rejonowym w T. ustanowił dla skarżącej radcę prawnego z urzędu. Pismem z czerwca 2016 r., doręczonym pełnomocnikowi skarżącej 11 lipca 2016 r., Okręgowa Izba Radców Prawnych w K. wyznaczyła dla niej pełnomocnika z urzędu.

Zdaniem skarżącej zaskarżone art. 394¹ § 2, art. 405 i art. 406 kpc naruszają jej konstytucyjne prawo do sądu (art. 45 ust. 1 Konstytucji), prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji (art. 78 Konstytucji) oraz zasadę równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji). W jej ocenie bowiem sąd wyższej instancji, który wydał postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania, rozstrzyga po raz pierwszy kwestię dopuszczalności i zasadności tego środka prawnego. Jak dowodzi skarżąca, nie ma ona w świetle tych przepisów możliwości złożenia zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania, a tym samym orzeczenie to nie może być poddane weryfikacji. Podkreśla, że wyłączenie możliwości zaskarżenia wskazanego postanowienia zamyka jej drogę sądową (art. 77 ust. 2 Konstytucji) oraz narusza zasadę dwuinstancyjności postępowania (art. 176 ust. 1 Konstytucji). Zakwestionowane regulacje różnicują ponadto w jej przekonaniu szanse procesowe podmiotów, które domagają się wznowienia postępowania, w zależności od etapu, na którym się ono zakończyło, przez co prowadzą do nieuzasadnionego ograniczenia prawa do sądu oraz do nierównego traktowania podmiotów (art. 32 ust. 1 Konstytucji).

Skarżąca twierdzi, że sąd drugiej instancji, który na podstawie art. 405 kpc jest właściwy do rozpoznania skargi o wznowienie postępowania, rozstrzygając o zasadności tego środka oraz badając istnienie przesłanek wznowienia postępowania, „po raz pierwszy rozpatruje sprawę, której przedmiotem jest ustalenie, czy spełnione zostały ustawowe przesłanki wznowienia postępowania”. Według skarżącej na tym etapie postępowania sąd, będący nawet sądem wyższej instancji, jest funkcjonalnie sądem pierwszej instancji. Jego orzeczenie – jak wskazuje – powinno być zawsze traktowane jako orzeczenie wydane w pierwszej instancji. W konsekwencji zasada odpowiedniego stosowania przepisów o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji do postępowania zainicjowanego skargą o wznowienie postępowania, o którym mowa w art. 406 kpc, powinna obejmować w poczuciu skarżącej także przepisy dotyczące postępowania odwoławczego (w szczególności art. 394 kpc).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 37 ust. 1 w związku z art. 50 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.1157; dalej: ustawa o TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym, podczas którego Trybunał Konstytucyjny bada, czy odpowiada ona określonym przez prawo wymogom, a także czy nie zachodzą przesłanki, o których mowa w art. 40 ust. 1 ustawy o TK.

2. Skarżąca zaskarżyła art. 394¹ § 2 kpc w brzmieniu: „W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, zażalenie przysługuje także na postanowienie sądu drugiej instancji kończące postępowanie w sprawie, z wyjątkiem postanowień, o których mowa w art. 398¹, a także postanowień wydanych w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji”. Przedmiotem zarzutu niekonstytucyjności uczyniła także art. 405 kpc, zgodnie z którym do wznowienia postępowania z przyczyn nieważności oraz na podstawie

przewidzianej w art. 401¹ kpc właściwy jest sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, a jeżeli zaskarżono orzeczenia sądów różnych instancji, właściwy jest sąd instancji wyższej, zaś do wznowienia postępowania na innej podstawie właściwy jest sąd, który ostatnio orzekał co do istoty sprawy. Skarżąca zakwestionowała ponadto konstytucyjność art. 406 kpc, w myśl którego do postępowania ze skargi o wznowienie stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, jeżeli przepisy regulujące postępowanie dotyczące skargi o wznowienie nie stanowią inaczej.

2.1. Zdaniem skarżącej sądem wyższej instancji właściwym na podstawie art. 405 kpc do rozpoznania skargi o wznowienie postępowania jest sąd, który sprawę wszczętą wniesieniem tego środka zaskarżenia rozpoznaje po raz pierwszy. Z tego względu jest on w jej przekonaniu funkcjonalnie sądem pierwszej instancji, a jego orzeczenie powinno podlegać zaskarżeniu zgodnie z art. 406 kpc, z odpowiednim zastosowaniem przepisów o postępowaniu odwoławczym od orzeczeń wydanych w pierwszej instancji (w szczególności art. 394 kpc). Skarżąca podnosi, że w tym stanie rzeczy zakwestionowane uregulowanie ukształtowało mechanizm zaskarżenia postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania wydanego przez sąd wyższej instancji w rozumieniu art. 405 kpc, w sytuacji gdy w sprawie nie przysługuje skarga kasacyjna, w sposób sprzeczny z ustawą zasadniczą. Brak możliwości wniesienia zażalenia na to postanowienie godzi bowiem w jej poczucie w przysługujące jej prawo do sądu, prawo do zaskarżenia orzeczenia wydanego w pierwszej instancji, a także w zasadę dwuinstancyjności postępowania. Nadto – jak podkreśla – zakwestionowane przepisy zamykają drogę sądową dochodzenia naruszonych praw, a także w sposób nieuzasadniony różnicują sytuację podmiotów domagających się wznowienia postępowania.

2.2. Trybunał stwierdza, że wskazany przez skarżącą w *petitum* skargi konstytucyjnej zakres zaskarżenia oraz istota sformułowanych w niej zarzutów świadczą o tym, że naruszenie swych praw skarżąca łączy z niemożnością zaskarżenia postanowienia o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania, w sytuacji gdy postępowanie, którego skarga dotyczy, zostało zakończone prawomocnym orzeczeniem sądu drugiej instancji, a stronie nie przysługuje prawo do wniesienia skargi kasacyjnej.

3. Wobec tak sformułowanych w skardze zarzutów Trybunał zwraca uwagę na to, że w wyroku z 12 stycznia 2010 r. w sprawie SK 2/09 (OTK ZU nr 1/A/2010, poz. 1) Trybunał orzekł, że art. 394¹ § 2 kpc „w zakresie, w jakim nie przewiduje zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania w sprawach, w których nie przysługuje skarga kasacyjna”, jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 78 w zw. z art. 176 ust. 1 Konstytucji.

3.1. W uzasadnieniu powołanego orzeczenia Trybunał powołał się na utrwalony i dominujący w orzecznictwie konstytucyjnym pogląd, że sądem pierwszej instancji jest ten, przed którym rozpoczyna się postępowanie sądowe, w wyniku czego organ ten ma wydać rozstrzygnięcie dotyczące sporu istniejącego między stronami (zob. także wyroki TK z: 12 czerwca 2002 r., sprawa P 13/01, OTK ZU nr 4/A/2002, poz. 42; 1 lutego 2005 r., sprawa SK 62/03, OTK ZU nr 2/A/2005, poz. 11). Przypomniawszy ponadto, że orzekający o wznowieniu postępowania sąd „wyższej instancji” nie rozstrzyga sprawy w zastępstwie sądu pierwszej instancji, gdyż działa w ramach zakończonego już postępowania apelacyjnego. Zwrócił uwagę także na to, że skarga o wznowienie postępowania ma charakter nadzwyczajny, zaś postępowanie wszczęte w wyniku jej wniesienia nie jest objęte wszystkimi gwarancjami wynikającymi z prawa do sądu oraz powiązanej z nim zasady dwuinstancyjności postępowania

(zob. powołane postanowienia TK z: 18 stycznia 2006 r., sprawa Ts 55/05, OTK ZU nr 1/B/2006, poz. 31; 28 lutego 2006 r., sprawa Ts 218/05, OTK ZU nr 3/B/2006, poz. 125 oraz 29 czerwca 2006 r., sprawa Ts 168/05, OTK ZU nr 1/B/2007, poz. 17). Jak stwierdził Trybunał w wyroku w sprawie SK 2/09: „Problematyka wznowienia postępowania wykracza poza autonomiczne i konstytucyjne rozumienie pojęcia »sprawy« (art. 45 ust. 1 Konstytucji) oraz gwarancję dwuinstancyjnego charakteru postępowania sądowego (art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji). Spełnienie ustawowych przesłanek wznowienia postępowania cywilnego oznacza, że sąd rozpoznaje sprawę w granicach, jakie określa podstawa wznowienia. Nie chodzi tu zatem o otwarcie nowej »drogi sądowej« dochodzenia naruszonych praw i wolności, ale o »powrót« do rozstrzygniętej już »sprawy«”. W ocenie Trybunału, uzależnienie drogi zażaleniowej w postępowaniu zainicjowanym skargą o wznowienie od etapu, na którym doszło do wznowienia, jest bezpośrednio związane ze szczególnym charakterem postępowania wznowieniowego. Rozróżnienie zasad zaskarżania postanowień kończących postępowanie o wznowienie ze względu na to, w której instancji są wydawane – jak podkreślił – nie jest arbitralne, gdyż jest konsekwencją właściwości sądu uprawnionego do wznowienia postępowania. Z powyższych względów Trybunał w wyroku w sprawie SK 2/09 uznał za zgodny z powołanymi wzorcami kontroli konstytucyjnej mechanizm zaskarżania orzeczeń wydanych w postępowaniu wznowieniowym.

4. Trybunał przypomina, że w wypadku gdy kwestia niekonstytucyjności przepisu będącego przedmiotem danego postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym została już wcześniej ostatecznie rozstrzygnięta, a zatem w wypadku wystąpienia tożsamości przedmiotowej badanej teraz i analizowanej wcześniej sprawy, zachodzi przesłanka *ne bis in idem* prowadząca do uznania orzekania za zbędne (zob. postanowienie TK z 3 października 2001 r., sprawa SK 3/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 218). Zaznacza przy tym, że odwołując się do tej przesłanki, Trybunał Konstytucyjny dokonuje oceny skargi w kategoriach pragmatycznych, rozważając celowość prowadzenia postępowania i orzekania w kwestii, która została już jednoznacznie i ostatecznie rozstrzygnięta (zob. postanowienie TK z 16 września 2015 r., sprawa Ts 216/15, OTK ZU nr 6/B/2015, poz. 724).

4.1. Mając na uwadze istotę sformułowanych w niniejszej skardze zarzutów, które dotyczą pozbawienia skarżącej możliwości zaskarżenia postanowienia odrzucającego jej skargę o wznowienie postępowania wydanego przez sąd wyższej instancji w rozumieniu art. 405 kpc, Trybunał stwierdza, że rozpatrywana skarga konstytucyjna dotyczy tych samych zagadnień co skarga w sprawie SK 2/09. Nie ulega zatem wątpliwości, że wydanie przez Trybunał Konstytucyjny merytorycznego orzeczenia dotyczącego art. 394¹ § 2 kpc stało się – w obliczu podjętego już merytorycznego rozstrzygnięcia w tym przedmiocie – zbędne. Zgodnie z art. 40 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 50 ustawy o TK ustalenie powyższej okoliczności implikuje konieczność odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu w tym zakresie.

5. Trybunał zwraca także uwagę, że powołany wyrok w sprawie SK 2/09 nie pozostaje prawnie obojętny dla oceny zarzutów odnoszących się do art. 405 i 406 kpc. Na tle bowiem ustaleń w sprawie SK 2/09 podnoszone przez skarżącą kwestie nie budzą wątpliwości konstytucyjnych. Przypomnieć zatem należy, że w sytuacji gdy sformułowane w skardze zarzuty wobec kwestionowanej regulacji „choćby w najmniejszym stopniu nie uprawdopodobniają negatywnej jej kwalifikacji konstytucyjnej”, skarga konstytucyjna jest oczywiście bezzasadna (zob. postanowienie TK z 12 lipca 2004 r., Ts 32/03, OTK ZU nr 3/B/2004, poz. 174). Mając powyższe na uwadze, Trybunał stwierdza, że rozpatrywana skarga konstytucyjna w odniesieniu do art. 405 i 406 kpc nie spełnia przesłanek formalnych, co przesądza o konieczności od-

mowy nadania jej dalszego biegu w tym zakresie na podstawie art. 37 ust. 3 w zw. z art. 50 ustawy o TK

6. W tym stanie rzeczy należało odmówić nadania dalszego biegu przedmiotowej skardze konstytucyjnej.

POUCZENIE

Na podstawie art. 37 ust. 4 w związku z art. 50 ustawy o TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty doręczenia tego postanowienia.